

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;
Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники, які рекомендували ці матеріали до друку.

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...
ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

Зубар Володимир Михайлович ПОНЯТТЯ ПЕРІОДИЧНОЇ ВЛАСНОСТІ	104
Ігнатенко Сергій Сергійович ВПЛИВ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБОЮ ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	108
Калітенко Оксана Михайлівна ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ.	112
Калтишев Антон Олександрович ПРАВО НА ОСОБИСТИЙ ГЕРБ ЯК НОВЕ ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	116
Кірсанов Олексій Володимирович ШАХРАЙСТВО ТА ПІДРОБКА ОСОБИСТИХ ДАНИХ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	119
Кліменко Віра Вадимівна ПРАВО ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	122
Коваленко Сергій Олегович АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	125
Кривенко Юлія Василівна ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВОЛОНТЕРІВ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	129
Ксьондзик Юрій Юрійович ДОБРОСОВІСНІСТЬ І ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	131
Левківський Богдан Казимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ СУДОМ СПОРІВ ЩОДО УЧАСТІ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	137
Майданик Роман Андрійович ПРИНЦИПИ РЕЧОВОГО ПРАВА В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ (РЕКОДИФІКАЦІЇ) ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	139
Маковій Віктор Петрович ЕКСТРАОРДИНАРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТЕМПОРАЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	152
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА	156

*Коваленко Сергій Олегович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У науковій літературі звертається увага на те, що у якості виконання спадкового договору визнається процес, де набувач спадку зобов'язується виконувати відповідні розпорядження відчужувача (власника майна, спадкодавця) і натомість отримує майно останнього після його смерті, стаючи власником, тобто набуваючи право власності на спадкове майно [1, С. 140-149].

Указаний двосторонній договір укладається у письмовій формі, нотаріально засвідчується та реєструється, а його виконання контролює нотаріус, який може бути як свідком, так і контролером, а розірвання спадкового договору можливе судом при невиконанні зобов'язань або неможливості їх виконання набувачем [2, С. 86-87].

Ключовими моментами виконання зобов'язань за договором спадкування, як зазначається у літературі, виступають: по-перше, зобов'язання набувача за спадковим договором можуть бути майнового (наприклад, виплати, догляд, утримування) або немайнового характеру (наприклад, надання відповідних послуг), що виконуються набувачем спадку за свій рахунок до або після смерті відчужувача; по-друге, контроль та забезпечення виконання зобов'язань за спадковим договором здійснюється нотаріусом, а сам договір може містити умови про відшкодування витрат набувача та його винагороду; по-третє, предметом спадкового договору може бути будь-яке майно відчужувача (спадкодавця), включаючи майно спільно нажите подружжям.

Багато в чому вирішити проблеми спадкування допомогла форма передачі майна, яка набула права на існування з прийняттям ЦК України. Цією формою є спадковий договір (стаття 1304 ЦК України).

Спадковий договір включає елементи заповіту і дарування, при цьому доповнює їх деякими абсолютно новими положеннями. Спадкодавець, укладаючи з потенційним спадкоємцем спадковий договір, може покласти ним додаткові обов'язки майнового чи немайнового характеру. Ці обов'язки можуть бути як на користь спадкодавця, так і на користь інших осіб, зазначених спадкодавцем.

Право власності на нерухоме майно за спадковим договором переходить до набувача безпосередньо після смерті відчужувача. При цьому від набувача не потрібно вчинення будь-яких додаткових дій, які закон пов'язує із прийняттям спадщини. Цим зазначений договір відрізняється від успадкування за заповітом чи законом.

На відміну від договору дарування право власності на майно, зазначене у спадковому договорі, не переходить до спадкоємця відразу після підписання договору, а зберігається за спадкодавцем до його смерті. У цьому випадку захищений і власник нерухомого майна, який після підписання договору дарування може виявитися без житла, та спадкоємець, якому гарантується отримання цього нерухомого майна після смерті власника.

Спадкодавець може прописати у договорі обов'язок спадкоємців щодо надання йому будь-яких матеріальних благ за його життя, наприклад: догляд, матеріальне забезпечення (утримання). У цьому подібність даного договору з договором довічного утримання з утриманням, однак, між ними є істотна відмінність. Після підписання спадкового договору право власності на нерухоме майно зберігається за його власником, а не переходить до набувача.

Лютий місяць 2022 року, коли військова агресія РФ перетворилась у повномасштабне вторгнення на територію України, що призвело до введення у дію воєнного стану [4; 5], ведення бойових дій, тимчасової окупації окремих територій, знищення об'єктів нерухомого і рухомого майна, загибелі українців та їх тимчасового переміщення на інші території України, де не ведуться бойові зіткнення, привніс деякі корективи до нормативного регулювання та забезпечення цивільних відносин фізичних осіб. Так, виконання спадкового договору під час воєнного стану в Україні було спрощено, зокрема: сторони договору можуть звернутися до будь-кого нотаріуса в Україні для відкриття спадкової справи (незалежно від місця відкриття спадщини). Водночас, є окремі нюанси щодо спадкового укладення договору в умовах воєнного стану, зокрема, наприклад: нотаріальні дії продовжуються, але можуть бути перебої з електрикою, повітряні тривоги, що впливає на роботу нотаріусів; втрачені документи потрібно відновлювати через державні органи (РАГС, міграційна служба, тощо); в умовах воєнного стану підтвердження факту смерті відчужувача може бути складнішим, але договір має пріоритет над звичайним заповітом, оскільки він засвідчується за життя сторін.

Головною відмінністю щодо укладення спадкового договору під час дії воєнного стану, виступає можливість звернутись до нотаріуса не за місцем проживання спадкодавця (що було раніше), а за місцем проживання спадкоємця, якщо дістатися до попереднього місця складно або неможливо.

Виконання спадкового договору в умовах воєнного стану регулюється ЦК України (статті 1302-1308) з урахуванням особливостей, встановлених Постановою Кабінету міністрів України від 28 лютого 2022 року №164 «Про деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» [3].

Принагідно звернути увагу на те, що для військовослужбовців Збройних Сил України, які брали та беруть участь у бойових діях та вживають заходів щодо протидії агресії РФ, звільнення тимчасово-окупованих територій, а також і для осіб, які зазнали каліцтва, важких поранень, та отримали інвалідність, тобто стали особами з обмеженими можливостями у наслідок військових дій, спадковий договір виступає і як механізм передачі приватного майна (рухомого або нерухомого), і як інструмент морального і юридичного визнання вкладу осіб, які надають підтримку військовослужбовцям, особам з обмеженими можливостями, а також здійснюють догляд за ними, їх утримання у складний період життя. У більшості випадків, такі особи не є членами сім'ї вказаних вище осіб (так би мовити відчужувачів) у юридичному розумінні, однак відіграють ключову роль у повсякденному житті відчужувача майна, а отже й можуть бути потенційними набувачами за спадковим договором, якщо такий було або буде укладено, і його умови буде виконано. Спадковий договір дозволяє зафіксувати довіру відчужувача до набувача, та, таким чином віддячити останньому у правовій формі [6].

Отже, цивільні відносини щодо укладення та виконання умов спадкового договору в умовах дії воєнного стану в Україні, регулюються положеннями ЦК України, Постанови КМУ № 146, Закону України «Про нотаріат» тощо.

Положеннями нормативних актів визначено, що спадкові договори засвідчують державні або приватні нотаріуси, які включені до Переліку нотаріусів, що працюють в умовах воєнного стану.

Набувач (потенційний спадкоємець) зобов'язаний виконувати передбачені договором дії (догляд, оплата послуг, утримання тощо), навіть якщо він або відчужувач є внутрішньо переміщеними особами.

На майно, що є предметом спадкового договору, нотаріус обов'язково накладає заборону відчуження у Державному реєстрі речових прав, яка діє до смерті відчужувача.

У разі неможливості виконання умов спадкового договору, та відповідних зобов'язань за цим договором через бойові дії чи/або руйнування, знищення рухомого та нерухомого майна, договір може бути розірваний у судовому порядку або за згодою сторін через формальні обставини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кухарев О. Виконання спадкового договору: нотаріальна та судова практика. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 5 (89). С. 140-149.
2. Майборода Ю. В. Забезпечення виконання спадкового договору після смерті відчужувача. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. Харків. 2021. С. 86-87
3. Про деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>;
5. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-ukaz-prozaprovadzhennya-voyennogo-stanu-73109>
6. Шерешевські читання: спадкове право в умовах війни : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 8 грудня, 2022 р.). За заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова; НУ «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 104 с.